

HAJÓS A KIKÖTŐBEN

(Részletek egy készülő regényből)

GYÖRGY ATTILA

Világéletében Keletre vágyakozott a hajós. Hosszú utazásokat tervezett, és ezekkel az utazásokkal álmodott néha hónapokig, a hajdani szülőhazába szeretett volna eljutni, a beláthatatlan puszták és járhatatlanul magas hegyek közé, Prométheusz és a kentaurok földjeire, ahonnan időről-időre kirajzottak ősei, hogy hajósokat és harcosokat hagyjanak szerte a nagyvilágban – Nyugaton.

„Keleten kél a nap” – ismételte el sokszor magában Szindbád – „és a szép napok nyugaton buktak alá.” Aztán néha mégiscsak elindult, és hajóra szállott: Nyugat felé.

Egy alkalommal a honi vizek sodra és a különleges csillagállás furcsa, nyugodalmas kikötőbe vezérelte, valahol a hajdani ország maradékának nyugati határainál. Lágy, dombos vidékre, amelyet rendszerint barátságos lenézéssel kezeltek volna a bércek közül érkező hajósok – és mégis, a kikötés pillanatában olyan otthonosságot érzett a hajós, akkora nyugalmat, mintha sosem övezte volna ezt a vidéket kalózok és ellenségek hordák serege.

Szindbádot borral és barátsággal üdvözölték ezen a vidéken: a régi hagyományok szerint férfiembernek nemigen adhatnak ennél többet egymásnak. És Szindbád, aki kezdetben egészséges székelty gyanakvással viseltetett mindennemű borral és idegen szövetségesség iránt, az első korty és az első kézszorítás után határozottan tudta: hazaérkezett, s valamely távoli múltban ismerője hozzátartozója volt ennek a földnek. Ismerős volt a dombok vonulata, a szőlősök felett köröző ölyvek vijjogása, a régi feszület, az aszúsodó szemek íze – és ismerős volt az őt fogadó hajós- és harcostárs arca, a keletről átmentett, napbánezéstől szűkülő szemek vágása, a tucatnyi nemzedékek óta helytálló ember makacsa és kitartása. Legfőképpen pedig ismerősek voltak a kupa vörösborkok közötti hirtelen szünetek – ilyenkor kizárólag bizonyos szírérekre gondolnak a hajósok –, ismerős volt a hirtelen kirobbanó életerő, az apró dolgok becsülése és felmagasztalása, ismerős volt a családi és nemzedéki történelem, ismerősek voltak az ismerősök, és még az árokszélen felfordult borz is hordott magában némi otthonos hangulatot.

Ezen a helyen, ahol egy naplementekor a hajós és barátja hosszasan hallgattak bizonyos asszonyokról, a szőlődombok hajlata tökéletes női testet formázott, oldalra hajtott fejével, dagadó keblekkel, sima hassal és íves combokkal: a kellő helyen még néhány mandulafa is hűen mintázott bozótot.

Ezen a helyen, ahol a hajós és barátja hosszasan hallgattak ezredéves történelmi bizonyosságokról, hajdan kelták és rómaiak üldögéltek ugyanígy, valószínűleg fél könyékre

ereszkedve a heverőkön, és nagyjából ugyanilyen borokat kortyolhattak, nagyjából ugyanolyan érzelmekkel viaskodva.

Ezen a helyen a kelleténél sokkal, de sokkal több vér áztatta a földet – mindez azonban nem hagyott sebet, sem rossz árnyakat e tájon: a hantok és tőkék alatt békésen aludták álmukat az idevetődő és itt pusztuló keleti és nyugati harcosok, csontjaitak beszórták a szőlő hajszálgökörei, és mára csupán az itt termő borok mámoros, tüzes, diadalmas ízében lehetett tettenérni az őket elkísérő utolsó gondolatokat.

(„Furcsa, – gondolta itt az alapvetően sőr- és néha pálinkaivó hajós: – véráztatta komlóról, pláne szilvafáról nemigen lehet hallani. Véráztatta csupán egy szőlőtöke lehet. Mégiscsak ez a legnemesebb ital.”)

Hát mégiscsak van máshol is kikötő – nyugodott meg Szindbád. S e kikötők nemcsak rokonok, de közlekednek egymással a felszín alatt és a felszín felett...

E megnyugvás tudatában aztán másnap távozott is a hajós. Maga mögött hagyta a régi sírok felett roskadozó szőlőtökéket, a rendezett, józan mámorban leélt életre valló présházakat, mindazt, amiről az itthoni kikötőben csak mesék vannak. Elyziumi mesék, hogy létezik valahol egy kikötő, ahol az arra érdemes hajós megpihenhet, és hű szövetségre talál.

Ideje lenne kijózanodni talán – gondolta a hajós, amikor idáig ért az emlékezésben. Aztán tekintete átrepült a fenyvesekkel borított hegyek felett, s valahol, nyugat fele mintha egy ismerős árbócot látott volna imbolyogni a csendes hullámverésben. Hirtelen erős, fűszeres szőlőillatot érzett.

– Bort! – szólalt meg fennhangon, és eltolta maga elől a sört.

* * *

– A fehérnép-e? – mondta Joákim, az öreg juhász, és akkorát szívott a cigarettából, akár a halálraítéltek közvetlen a kivégzés előtt – a fehérnép, barátom, a fehérnép az olyan, mint a kégyó.

A hajósra nézett, aki beleegyezően bólintott.

– A kégyó pedig – folytatta az öreg –, a kégyó az egy olyan állat, hogy télen megfagy, tavasszal megelevenedik, s avval megyen tovább...

Kifújta a cigarettafüstöt, s az szelíd bodrokban foszlott szerte a tavaszi levegőben.

A hajós elmosolyodott, és pohár áfonyapálinkát rendelt az öregnek, aki Isten fizessével köszönte meg. Holott a példabeszéddel már megszolgált az.

Fehérnépek – mondta fennhangon a hajós, s akik a közelben ülve hallották ezt, együtt-érző pillantásokkal kísérve emelték köszöntésre poharuk. Fehérnépek...

Furcsa viszonya volt e népek asszonyaival. Nem mintha az asszonyok nem lennének maguk is részei e népek – javította ki magát gondolatban Szindbád – de mégis, mégiscsak e nép asszonyaiként emlegetjük őket. Pedig néhanapján még fegyvert is fogtak. Némely aszott, pusztai koponyák mesélhetnének erről a gergyói Tatárdomb alatt...

Amióta a világ világ, a székely név rokonértelmet mutatott a férfival: s az itteni szóhasználatban csupán a férfi volt ember. „Három gyermekem van, s egy leánykám” – szokták errefele mondani, ahogyan csak ott szokás, ahol a trónörököst jegyzik.

A székely anekdoták túlnyomó része erőskezű, asszonybosszantó férfiakról szólott. Minden valamirevaló ember tudta és vallotta itt, hogy az asszony csupán szükséges rossz, aki meleg ételt tesz ura elé, és gyermekkaldásában részesíti.

Igen, errefele az asszonyoknak nem férje volt, hanem ura.

És mégis, ugyanitt, az volt a bevett és iratlan szabály, hogy a munkabért a férfi hazavitte, becsülettel az asszony kezébe tette, s attól fogva csak jeles alkalmakkal kapott nagy nehezen két-három italtra valót – vagy, ha megkockáztatta a családi békét, úgy melléke-sen kereste ki a mindennapi italzsükségletet.

Mert évszázados, talán ezredéves törvény volt, hogy a férfiak azok, akik pénzt, marhát keresnek, háborúba mennek, elesnek hiábavaló felkelésekben, veszedelmes cimboraságokba keverednek, politikába ártják magukat – az asszonyok pedig azok, akiknek köszönhetően mindezt mégis túléli a család, így a nemzetség, s maga e sosemvolt nép is.

Kemény asszonyok és tüzes lányok uralkodtak errefele vaskézzel a tollászkodó és virtuskodó emberek felett – talán ettől jelent meg legtöbbjüknél az a bizonyos függőleges vonal a szemöldökök között, amelyet csak régi vezérek és államfők festett képein láthatni. És szépek voltak ugyanakkor, olyan szépek, amilyenek csak egészséges, tiszta vérű népek asszonyai lehetnek – csipőjükben eljövendő életüket ringattak, keblük már lánykorukban duzzadt a csecsemők ígéretétől, és mozgásukban ott érződött a puszták szilajsága.

Éppen ezért szegénylősek sem voltak. Aki csókot kért, és jól kérte, többnyire kaphatott tőlük – s voltak vidékek, ahol a nemiségnek csak annyi volt a szerepe, akár a jól sikerült tenyészállományokban: kiválasztani a megfelelő hímet.

Ezt a hímet, ha egyszer kiválasztották – nemigen volt többé menekvése. Őszinte szerellemmel vagy cselvetéssel, rafinált szerelmi praktikákkal vagy a megélhetés parancsával – de megfogták, és ettől fogva, ha beledöglött is, felesége urának kellett lennie.

Mélyen vallásos emberek laktak erre, ha nem az Írás betűje szerint is: ennél fogva itt nem hittek a válásokban. Errefele a veszekedésektől hangos házasságokban hittek. És igazuk volt, mert a szenvedély ebben a formában is összekovácsolhatja a párokat.

E szenvedély okán nem volt ritka az erőszakos haláleset sem. Mondhatni, a nem természetes halálesetek nagyrésze ebben gyökerezett. Ugyan ritka volt, szinte alig létező az a székely ember, aki megölte volna tilosban járó feleségét, vagy vicaversa – de annál több, aki magát emésztette el, vagy a csábítót küldte halálba.

Ez is része volt önmaguk ellen való hadviselésüknek.

Az öreg juhász megérezett valamit a hajós gondolataiból. – Hát azt tudja-e, Szindbád úr – kérdezte –, amikor a székely ember kioktatja friss feleségét? Hogy aszongya, amikor látod, a kocsmából hazafelé jövet a kalapom hátra van taszítva, mire hazaérek, te csórén az ágyba légy. Mire az asszony: – Megértettem, Laji. De ha te a kocsmából hazajössz, s engem csórén az ágyba találsz, ne adja az Isten, hogy a kalapod ne legyen hátrataszítva...

A sörrel együtt a nevetés is kibuggyant a hajós száján. Ez ismét megért feldeci áfonyapálinkát, s az öreg Joákim olyan méltósággal fogadta azt, mintha sose ment volna haza szemébe húzott kalappal...

Nagy igazság volt megint az öreg példatréfájában, mert itt nemcsak vérrel és tisztességgel, de férfierővel is adózni kellett az asszonyoknak, akik ugyancsak megsarcolták a férfiakat.

